

SXEDIO.FW2

9.4.1951: Ο ΣΟΦΟΚΛΗΣ ΒΕΝΙΖΕΛΟΣ ΠΙΣΤΟΣ ΣΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΡΧΗΓΟΥΣ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΚΟΜΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΠΡΟΒΑΙΝΕΙ ΣΕ ΕΠΙΣΗΜΟ ΔΙΑΒΗΜΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΑΓΓΛΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΑΞΙΩΝΕΙ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Πιστός στη συμφωνία του με τους αρχηγούς των Κομμάτων ο πρωθυπουργός της Ελλάδας Σοφοκλής Βενιζέλος προχώρησε σε επίσημο διάβημα προς την αγγλική Κυβέρνηση και αξίωσε την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα.

Ήταν η πρώτη φορά που επίσημα ελληνική Κυβέρνηση προέβαινε σε ένα τέτοιο "τόλμημα".

Στις 9 Απριλίου, λίγο πριν επιστρέψει ο Μακάριος στην Κύπρο, ο Βενιζέλος έδωσε γραπτές οδηγίες στον πρεσβευτή της Ελλάδας στο Λονδίνο να απευθυνθεί προς την αγγλική Κυβέρνηση από την οποία να ζητούσε να συγκατανεύσει στην Ένωση.

Ως αντάλλαγμα ο Βενιζέλος πρόσφερε στην Αγγλία στρατιωτικές βάσεις με όλες τις δυνατές διευκολύσεις όχι μόνο στην Κύπρο αλλά σε οποιοδήποτε σημείο της Ελλάδας.

Ο Βενιζέλος διέταξε τον πρεσβευτή του όπως σε περίπτωση που η Αγγλία αρνείτο να προβεί σε κάτι τέτοιο να την παρακαλούσε να προβεί τουλάχιστο σε δήλωση ότι θα έλυσε το Κυπριακό μέσα σε λογική προθεσμία σύμφωνα με τη θέληση του κυπριακού λαού.

Τις οδηγίες του Βενιζέλου παραθέτει ο Άγγελος Βλάχος στο βιβλίο του "δέκα χρόνια κυπριακού":

"Έχομεν την τιμήν ν' ανακοινώσωμεν υμίν ότι την 21ην Μαρτίου συνεκλήθη εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών σύσκεψις εν τω Υπουργείω των Εξωτερικών σύσκεψις όλων των αρχηγών των κοινοβουλευτικών κομμάτων ίνα εξετάση την ακολουθητέαν περί Κύπρου ελληνικήν πολιτικήν.

Συνημμένως πέμπομεν υμίν το κείμενον επί του οποίου οι πολιτικοί αρχηγοί συνεφώνησαν, το εκδοθέν βραχύ ανακοινωθέν και τέλος σημείωμα περί των

ανταλλαγεισών κατά την σύσκεψιν απόψεων.

Εκ του τελευταίου τούτου κειμένου θέλετε αντιληφθή ότι ο πολιτικός κόσμος της χώρας είναι πλήρως σύμφωνος επί της ακολουθητέας γραμμής αφ' ου επί του αρχικού σχεδίου όπερ είχον συνάξει αι Υπηρεσίαι του υπουργείου μόνον λεκτικώς απέφεραν οι αρχηγοί των κομμάτων τροποποιήσεις και ταύτας ομοφώνως.

Τα τιθέμενα ήδη ερωτήματα αφορούν την εκλογήν της καταλλήλου στιγμής διά το προς οτην αγγλικήν Κυβέρνησιν διάβημα και τον τρόπον καθ' ον θα έπρεπε τούτο να εμφανισθή ώστε να έχη τας μεγαλυτέρας πιθανότητας επιτυχίας.

Επί του πρώτου σημείου, αν είχομεν την βεβαιότητα ότι δεν πρόκειται η Τουρκία να μας προλάβη και να ζητήση επ' ευκαιρία της εισδοχής της εις το αμυντικόν σύστημα της δημοκρατικής παρατάξεως ρητάς εγγυήσεις περί της διατηρήσεως του στάτους κβο εν Κύπρω ή άλλην λύσιν του προβλήματος αντιθέτου προς τας απόψεις μας θα είμεθα διατεθειμένου ν' αναμείνωμεν να μας γίνουν συγκεκριμένα προτάσεις διά την είσοδον της Ελλάδος εις το κοινόν μέτωπον, (εάν βεβαίως, ως φαίνεται πιθανόν δεν πρόκειται πλέον να βραδύνουν) και επ' ευκαιρία αυτών να συζητήσωμεν και το κυπριακόν θέμα εν τω πνεύματι της αποφάσεως των αρχηγών.

Αλλ' η συνεχιζομένη εις ύφος ό,τι πλέον οξύ αρθρογραφία του τουρκικού τύπου και η υπό της εν Αγκύρα Β Πρεσβείας διαπίστωσις ότι και οι ιθύνοντες εκεί κύκλοι δυσαρέστως θα έβλεπεον την ένωσιν της Κύπρου με την Ελλάδα μας παρέχουν την εντύπωσιν ότι θα ήτο προτιμότερον να σπεύσωμεν ώστε, αν μη τι άλλο να προλάβωμεν τουρκικήν τινά ενέργειαν.

Όσον αφορά το περιεχόμενον του ημετέρου διαβήματος, το κείμενον της αποφάσεως των αρχηγών των κομμάτων είναι σαφές, εάν η Μ. Βρετανία είναι διατεθειμένη ν' αντικρύση κατ' αρχήν την άμεσον ένωσιν της Κύπρου με την Ελλάδα, η ελληνική Κυβέρνησις θα ήτο πρόθυμος όχι μόνον εν αυτή τη

νήσω, να παράσχη προς αυτήν στατιωτικές βάσεις, με όλας τας δυνατάς παρεπομένας διευκολύσεις, αλλά και να προβή ενδεχομένως εις αναλόγους παραχωρήσεις επί άλλων σημείων της Επικρατείας.

Εάν η Αγγλική Κυβέρνησις δεν νομίζει ότι είναι δυνατόν ταύτην την στιγμήν ν' αντιμετωπίση τοιαύτην λύσιν τότε επιζητούμεν όπως εύρη τουλάχιστον την ευκαιρίαν να προβή εις δήλωσιν τινά διασαφηνίζουσαν ότι εντός λογικής προθεσμίας θα λύση το κυπριακόν ζήτημα κατά τρόπον σύμφωνον προς την θέλησιν του κυπριακού λαού. Νομίζομεν ότι η αγγλική Κυβέρνησις αντικειμενικώς εξετάζουσα το ζήτημα θ' αντιληφθή ότι η υπ' αυτής αποδοχή της μιας των υπ' υμών αποδεικνυομένων λύσεων είναι πλήρως σύμφωνος και προς τα ίδια αυτής συμφέροντα εν Ανατολική Μεσογείω.

Εξω πάσης ρητορίας είναι προφανές ότι είναι ο ελληνικός λαός με τα αναλλοίωτα χαρακτηριστικά του, προσόντα και ελαττώματα, από τρισχιλίων ετών, διατηρή την οντότητα του, πρέπει, αν μη τι άλλο, να συνέχηται από σημαντικήν κεντρομόλον δύναμιν ενώπιον της οποίας αι δηλώσεις περί του "κεκλεισμένου" του ζητήματος της Κύπρου είναι ιστορικώς καταδικασμένα να υποκύψουν, αφού εν τω μεταξύ συντελέσουν εις την διατήρησιν της ανησυχίας. Είναι επίσης πρόδηλον ότι ο ελληνικός λαός είναι διά τους γνωστούς ιστορικούς λόγους, ο μόνος απολύτως έμπιστος φίλος της Μ. Βρετανίας εις την περιοχήν ταύτην, ο μόνος ο οποίος ίσως διότι είναι ο κατ' εξοχήν αισθηματίας δεν εξαρτά την φιλίαν του από ψυχρούς συμφεροντολογικούς υπολογισμούς.

Αλλ' ακριβώς διότι ο ελληνικός λαός είναι αισθηματίας, αρχίζουν οι ιθύνοντες αυτού κύκλοι να κατέχωνται από διάχυτον ανησυχίαν ως εκ της παρατάξεως της περί το Κυπριακόν εκκρεμότητος. Οτι εν οιονδήποτε των κυβερνώντων σήμερα εν Ελλάδι κομμάτων ή των κυβερνησάντων αυτήν χθες, θα ηδύνατο να διανοηθή τη εφαρμογή αντιαγγλικής πολιτιής,

αποκλείεται φυσικώ τω λόγω πλήρως, αλλ' απομένει εν τούτοις το γεγονός ότι παρά τω λαώ η διαβρωτική προπαγάνδα των εχθρών της Μ. Βρετανίας κερδίζει έδαφος την στιγμήν αυτήν εξ αφορμής του Κυπριακού. Και πρέπει να αναμολογηθή ότι διά τους επιθυμούντας να διαβάλουν εντάυθα και εν Κύπρω την Αγγλίαν η περίπτωσις είναι αληθώς θεόπεμπτος, καθ' ην ώραν η Κυβέρνησις του Λονδίνου παρέχει ανεξαρτησίαν εις τόσας άλλας απείρως ολιγώτερον προηγουμένας περιοχάς και τόσας γενικάς υποχρεώσεις σεβασμού του δικαιώματος αυτοδιαθέσεως των ελληντουρκικών σχέσεων το ζήτημα μας ανησυχεί, η συνεχής εν τω τύπω ελληνικώ και τουρκικώ περί το θέμα της Κύπρου φιλονεικία, αι φοιτητικά διαδηλώσεις και άλλα επεισόδια παρέχουν εις την σοβιετικήν προπαγάνδαν πρωτίστης τάξεως ευκαιρίαν, ίνα εξουδετερώση παρά τοις δύο λαοίς τας προσπαθείας ας καταβάλλομεν διά την διατήρησιν και την σύσφυγξιν μιας φιλίας η οποία δεν αποτελεί μόνον ανάγκην διά τας δύο χώρας, αλλά ταύτην την στιγμήν τον στυλοβάτην της ασφαλείας των δημοκρατιών εις την περιοχήν αυτήν του κόσμου.

Τέλος, και εν αυτή τη Κύπρω, η παράτασις της σημερινής ανησυχίας ην η σοβιετική προπαγάνδα εκμεταλλεύεται κατά τον γνωστόν τρόπον ίνα διεγείρη τους Ελληνας κατοίκους κατά της αγγλικής διοικήσεως αποτελεί και από στενής στρατιωτικής απόψεως κατάστασιν δυσάρεστον διά την Μεγ. Βρετανίαν. Οι Κύπριοι, κατά τους δυο παγκοσμίους πολέμους παρέσχον εις την Αγγλίαν αμέριστον στρατιωτικήν συνδρομήν.

Εάν όμως επρόκειτο να εκραγή τρίτος παγκόσμιος πόλεμος, ως έχουν σήμερα τα πράγματα εν Κύπρω, όχι μόνον η Αγγλία δεν θα ηδύνατο να υπολογίση εις στρατιωτικήν από μέρους των κυπρίων ενίσχυσιν, αλλά θα έπρεπε ιδίας δυνάμεις εκείνη να ακινητοποιήση προς περιφρούρησιν της ασφαλείας της εν τη νήσω.

Διά πάντας τους ανωτέρω λόγους, νομίζομεν ας το επαναλάβωμεν, άπαξ έτι, ότι είναι καιρός είτε το

ζήτημα να λεχθή είτε τουλάχιστον να δοθή εις τους κυπρίους μία σαφής υπόσχεσις η οποία να κατευνάση τα πνεύματα και εν τη Μεγαλονήσω και εν Ελλάδι.

Υπό το πνεύμα αυτό παρακαλούμεν όπως ευαρεστηθήτε να προβήτε αυτόθι εις τας ενδεικνυόμενας παραστάσεις επαφιέμενοι εις την υμετέραν κρίσιν ίνα διατυπώσητε το διάβημά σας ως θέλετε νομίσει προσφορώτερον".

Όμως ο Βενιζέλος βρήκε την πόρτα κλειστή. Η Αγγλία δεν ήθελε με κανένα τρόπο να συζητήσει θέμα ένωσης, το διάβημα του Βενιζέλου απορρίφθηκε στις αρχές Μαΐου του **1951**.

Η απόρριψη δεν ήταν κάτι που δεν ανέμενε ο Βενιζέλος, αλλά ο ίδιος προέβη σε δυο ενέργειες: Με ένα έγγραφο του προς την Αγγλία ζητούσε να κρατηθεί μυστική η βρετανική απάντηση, άλλως προειδοποιούσε, ότι θα εξεγειρόταν η κοινή γνώμη, ενώ παράλληλα με διπλωματικότητα και συγκεκαλυμένα άφησε να φανεί στο λαό ότι βάσει των συνθηκών που επικρατούσαν δεν μπορούσε να προωθηθεί η ένωση.

Ανέφερε ο βρετανός πρεσβευτής στην Αθήνα, Κλίφφορντ Νόρτον σύμφωνα με τα αρχεία του Φόρεϊν Οφφισ στις **16 Μαΐου 1951**:

" Νόρτον. Αθήνα, **16 Μαΐου 1951/R1081/98/119**

Ο Βενιζέλος παίζει Μπριτζ με δεξιότητες διεθνούς επιπέδου και οι πολιτικές πράξεις του κατευθύνονται συχνά από την τακτική που ακολουθείται στην χαρτοπαιξία. Ο Μακ Νόελ, όταν ήταν υφυπουργός με ρώτησε πως ήταν δυνατόν ένας άνθρωπος, τόσο καλός στην τακτική και στην ψυχολογία, όταν πρόκειται περι χαρτοπαιξίας να είναι ουσιωδώς διαφορετικός. Ο πολιτικός πρέπει να στηρίζεται, τουλάχιστον, έως ένα βαθμό σε αρχές που δηλώνονται δημοσίως και είναι υπερασπίσιμες δημοσίως.

Ο Βενιζέλος θα ήθελε χωρίς αμφιβολία να μπορεί να λέει στα γεράματά του ότι ήταν ο ήρωας της Κύπρου, όπως ο πατέρας του ήταν ο ήρωας της Κρήτης, ακόμα και τώρα νομίζω, αν και τον ανησυχεί η προοπτική να πάει λόγω των κινητοποιήσεων,

μακρύτερα και ταχύτερα από όσο θα ήθελε, ούτε θέλει ούτε τολμά να κάνει πολιτικούς ηγέτες παρά τη λύπη που εκφράζουν ιδιωτικώς για το σπρώξιμο από τον Τύπο και την Εκκλησία της χιονοστιβάδας στον κατήφορο.

Αν γίνει γνωστό ότι μας πλησίασε η ελληνική Κυβέρνηση και ότι απορρίψαμε το αίτημά της, θα ξεσπάσει θύελλα στον ελληνικό τύπο. Η Κυβέρνηση τουλάχιστον για να σώσει τα προσχήματα έναντι της κοινής γνώμης, θα πει τότε ότι συνεχίζει την επιθεση και αυτό, χωρίς αμφιβολία θα μας υποχρεώσει να ξεκαθαρίσουμε την θέση μας. Νομίζω ότι απαντώντας στο μυστικό διάβημα Βενιζέλου δεν θα κερδίσουμε τίποτε.

Πληροφορήθηκα ότι ο εδώ Αμερικανός Επιτετραμμένος πήρε οδηγίες από το Στέιτ Ντιπάρτμεντ να ζητήσει από την Ελληνική Κυβέρνηση να κάνει τα πάντα για να σταματήσει η ασάφεια. Μια τέτοια συμβουλή, από τον αντιπρόσωπο της κυβέρνησης από την οποία η Ελλάδα εξαρτάται πλήρως, πρέπει σίγουρα να έχει ανασταλτικό αποτέλεσμα στη δράση του Έλληνα πρωθυπουργού, αλλά οι Έλληνες πιστεύουν ότι θα τους υποστηρίξει η αμερικανική κοινή γνώμη πίσω από τις πλάτες του Στέιτ Ντιπάρτμεντ.

Προκειμένου να σταματήσει η εκστρατεία για την ένωση, ο Βενιζέλος θα πρέπει να ισχυροποιηθεί ή να στριμωχθεί. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με μια κοινή αγγλο-αμερικανική δήλωση, αν και αντιλαμβάνομαι ότι οι αμερικανοί μπορεί να μη θέλουν να κάνουν δημοσίως τέτοια δήλωση, η κοινή γνώμη στην Ελλάδα θα εξαφθεί περισσότερο αν φανεί ότι δυο μεγάλες δυνάμεις προσπαθούν να εκφοβίσουν την κυβέρνηση της.

Υποθέτω, πάντως ότι στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την ένταξη της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ, θα προσφερθεί στην Ελλάδα και στην Τουρκία κάποια αγγλοαμερικανική εγγύηση ή κάποιο σχέδιο για τη συνολική στρατηγική άμυνα της περιοχής. Νομίζω ότι όταν, μαζί με τους Αμερικανούς, πούμε στις κυβερνήσεις της Ελλάδος και της

Τουρκίας τι είμαστε έτοιμοι να κάνουμε για λογαριασμό τους μπορούμε πολύ λογικά να πούμε δημοσίως ότι σε αντάλλαγμα για τις νέες υποχρεώσεις μας περιμένουμε από τις δυο κυβερνήσεις να μην εγείρουν αμφισβητούμενα θέματα όπως το κυπριακό.

Το θέμα των κοινών συμφερόντων που συνδέουν την Ελλάδα, την Τουρκία και τις δυτικές δυνάμεις μπορεί να αναπτυχθεί σε άρθρα από σοβαρούς στρατιωτικούς συντάκτες, τα άρθρα θα δημοσιευθούν στον ελληνικό τύπο, προκαλώντας λιγότερη κριτική καθώς θα ασχολούνται με θέματα στρατηγικής και αν και θα αναφέρονται στην ύπαρξη κυπριακού προβλήματος δεν θα μιλούν για δίκιο και άδικο".

Παρά την επιθυμία του να μείνει μυστική η αγγλική απάντηση ο Βενιζέλος την γνωστοποίησε δημόσια, αλλά συγκεκαλυμμένα και με πολλή διπλωματικότητα, είπε, σύμφωνα με το ραδιοσταθμό των Αθηνών στις 19 Μαΐου ότι υπάρχει αίτημα της ένωσης ίσως όμως οι περιστάσεις να μη επιτρέπουν προώθηση του:

"Το αίτημα της ενώσεως της Κύπρου έχει τεθεί από μακρού και επανειλημμένως ενώπιον των Αγγλων ή διά σχετικών δηλώσεων εις την ελληνικήν Βουλήν. Αι σημεριναί περιστάσεις ίσως να μη επιτρέπουν επίσπευσιν της προωθήσεως του, αλλά και το αίτημα της Ελλάδος υφίσταται πάντοτε".

Την άρνηση της Αγγλίας να συζητήσει θέμα Κύπρου ενίσχυαν και οι Ηνωμένες Πολιτείες, (δυο χώρες που θα ακολουθούσαν χέρι, χέρι στα επόμενα 60 χρόνια την ίδια τακτική και πολιτική έναντι της Κύπρου), οι οποίες έμπαιναν για καλά στο χορό και όχι μόνον δεν ήθελαν συζήτηση του θέματος της ένωσης, αλλά προειδοποιούσαν ότι δεν ήταν διατεθειμένες ούτε και να μεσολαβήσουν στη διαφορά.

Οι αμερικανοί τάσσονταν ανοικτά με τους Αγγλους οι οποίοι όμως ζητούσαν πιο σκληρή ακόμα στάση έναντι της Ελλάδας.

Ενδεικτικό της αμερικανικής στάσης είναι το έγγραφο του "Φόρεϊν Οφφισ" της 30ης Μαΐου 1951:

"Μπαρνς, Λονδίνο, 30 Μαΐου, 1951/R1081/69/119

Οι αμερικανοί ήταν αρκετά χρήσιμοι. Είπαν στους Έλληνες:

1. Δεν πρέπει να εγείρουν το αμφισβητούμενο θέμα της Κύπρου.

2. Η ελληνική κυβέρνηση δεν πρέπει να δώσει δημοσιότητα στο πρόσφατο διάβημα της σε μας.

3. Το Στέιτ Ντηπάρτμεντ δεν είναι διατεθειμένο να προσπαθήσει, να μας πείσει να κάνουμε μια συμβιβαστική δήλωση.

4. Το Στέιτ Ντηπάρτμεντ πιστεύει ότι οι Τούρκοι είναι ειλικρινείς στις περί Κύπρου δηλώσεις τους. Απορρίπτει την άποψη ότι εμείς εμπνεύσαμε τις πρόσφατες τουρκικές δηλώσεις περί του θέματος.

5. Το Στέιτ Ντηπάρτμεντ δεν πιστεύει ότι η ένωση είναι θέμα που μπορεί να προκαλέσει συμπάθεια στις ΗΠΑ.

6. Η κοινή γνώμη και το Κογκρέσσο των ΗΠΑ θα αντιμετώπιζαν προφανώς με εχθρότητα την ανάπτυξη μιας νέας εστίας εντάσεων.

Δεν ήταν δυνατόν να περιμένουμε ωμότερη διατύπωση των αμερικανικών απόψεων στην Ελλάδα και νομίζω ότι θα πρέπει να εκφράσουμε στην εδώ αμερικανική πρεσβεία την ευγνωμοσύνη μας. Καλό θα ήταν να προσθέσουμε ότι οι δυσκολίες μας, με την Ελλάδα στην Κύπρο, θα μειωθούν σημαντικά, αν οι Αμερικανοί συνεχίσουν να είναι σκληροί στους Έλληνες".